

Stanisław Waschko

1895–1984

Docent Stanisław Waschko zmarł 20 września 1984 roku. Zmarły zapisał się chlubnie w historii rozwoju Akademii Ekonomicznej w Poznaniu jako inicjator utworzenia w stolicy Wielkopolski akademickiej uczelni handlowej i realizator tego przedsięwzięcia, współzałożyciel tej Uczelni – będącej zaczątkiem dzisiejszego Uniwersytetu Ekonomicznego, pomysłodawca budowy odrębnego gmachu Uczelni i osobiście zaangażowany realizator tej budowy. Swoją działalnością organizacyjną i dydaktyczną był związany z nowo powstałą Uczelnią przez blisko ćwierć wieku. Był wierny Poznaniowi i Wielkopolsce przez ponad 40 lat swej twórczej pracy.

Urodził się 7 kwietnia 1895 roku w Tarnobrzegu. Uczęszczał do gimnazjum typu klasycznego w Samborze, które ukończył w 1913 roku. Studia przerwane służbą w armii austriackiej, niewolą rosyjską i służbą w wojsku polskim ukończył w 1920 roku na Wydziale Prawa i Nauk Politycznych Uniwersytetu we Lwowie. Tam też uzyskał doktorat prawa w roku 1924. Osiedlił się w Poznaniu w roku 1919. W latach 1919–1922 pracował jako kierownik Urzędu Rozdzielczego w Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej w Poznaniu. Po likwidacji tego Ministerstwa związał się na długie lata z Izłą Przemysłowo-Handlową w Poznaniu. Był najpierw zastępcą syndyka, a w okresie 1924–1939 i 1945–1950 dyrektorem Izby. Na tym stanowisku pozostał aż do likwidacji Izby w roku 1950. Swoją wiedzą, zmysłem organizacyjnym i energią przyczynił się do rozwoju Izby oraz przemysłu i handlu Wielkopolski.

W czasie okupacji niemieckiej pracował w Warszawie w firmie Transactor w charakterze prokurenta. Po upadku powstania warszawskiego przebywał w Częstochowie, gdzie wspólnie z byłymi radcami Izby Przemysłowo-Handlowej przygotowywał plany reaktywowania tej Izby i organizacji gospodarki Wielkopolski po II wojnie światowej.

Docent Stanisław Waschko położył szczególne zasługi w utworzeniu Wyższej Szkoły Handlowej w Poznaniu. Pomysł założenia takiej uczelni wyszedł z Izby Przemysłowo-Handlowej. Z inicjatywą jej utworzenia wystąpił Stanisław Waschko na posiedzeniu Komisji Administracji Izby Przemysłowo-Handlowej 3 kwietnia 1925 roku. Projekt ten był odbiciem życzeń społeczeństwa Wielkopolski. Społeczeństwo odczuwało bowiem potrzebę kształcenia specjalistów w celu tworzenia nowych przedsiębiorstw przemysłowych oraz handlowych w warunkach powstałych po zakończeniu I wojny świa-

towej i odzyskaniu niepodległości przez Polskę. Projekt ten spotkał się z uznaniem ówczesnych władz Izby (dr Stanisław Pernaczyński, Franciszek Maciejewski). Izba zaakceptowała pomysł 17 czerwca 1925 roku i powierzyła Stanisławowi Waschce realizację tego przedsięwzięcia. Decyzja ta zyskała poparcie Kuratorium Okręgu Szkolnego w Poznaniu, zwłaszcza że kierownik Wydziału Szkolnictwa Zawodowego tej instytucji Sylwester Dybczyński także postulował, na posiedzeniu w Miejskiej Szkole Handlowej 3 czerwca 1925 roku, utworzenie w Poznaniu uczelni handlowej na poziomie akademickim.

Po czerwcowej uchwale Izby rozpoczęły się intensywne prace nad kształtem i finansowaniem nowej Uczelni, planem nauczania i powołaniem zespołu nauczającego. Pracami kierował Docent Stanisław Waschko. Źródłem finansowania wspomnianego dzieła miały być zarówno dodatki do państwowego podatku przemysłowego, przeznaczonego na finansowanie szkolnictwa zawodowego, jak i dotacje Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

W pracach organizacyjnych aktywnie uczestniczył również dr Leonard Glabisz, powołany w drodze konkursu na stanowisko dyrektora Uczelni 12 listopada 1925 roku. Zatwierdzenie statutu Uczelni i planu nauczania nastąpiło 26 listopada 1925 roku. Ten dzień uznano za datę formalnego powołania nowej Uczelni. Założycielką Uczelni pod nazwą Wyższa Szkoła Handlowa była Izba Przemysłowo-Handlowa. Pierwsze posiedzenie Rady Profesorów odbyło się 10 października 1926 roku z udziałem 25 osób, uczestnikiem Rady był także Docent Waschko. Pierwsza inauguracja roku akademickiego 1926/1927 odbyła się 12 października 1926 roku w auli Uniwersytetu Poznańskiego.

Stanisław Waschko był również pomysłodawcą budowy dla Uczelni odrębnego gmachu. Wniosek ten zgłosił na posiedzeniu Izby już 24 listopada 1925 roku, przyjmując, że finansowaniem zajmie się Izba. Zakładał, że otrzyma ona pewne kwoty z dopłat na podatek przemysłowy, a na resztę zaciągnie pożyczkę w Banku Gospodarstwa Krajowego, której spłatę przejmie Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Wniosek ten został zatwierdzony przez Izbę Przemysłowo-Handlową 11 czerwca 1926 roku, a 22 czerwca 1927 roku Izba przyjęła projekt architektoniczny gmachu wykonany przez inż. arch. Adama Ballenstaedta. Kosztorys opiewał na kwotę 2 022 431,87 zł. Realizację budowy gmachu powierzono Stanisławowi Waschce.

Budowę rozpoczęto 5 października 1927 roku na parceli Skarbu Państwa przydzielonej przez Prezydenta Miasta Poznania Cyryla Ratajskiego, położonej przy Wałach Zygmunta Starego 2/3 (dziś Aleja Niepodległości). Teren budowy okazał się bagnisty, po zasypanych fosach. Stąd też usadowienie fundamentów wymagało dodatkowego wzmocnienia za pomocą 1500 specjalnych pali betonowych Straussa. Zwiększyło to znacznie koszt budowy. Kamień węgielny gmachu Uczelni położył prezes Izby dr Stanisław Pernaczyński 30 kwietnia 1928 roku.

Budowę przerwano w latach 1929–1930 z powodu braku funduszy. Dotacje Ministerstwa wpływały nieregularnie i w niższej, niż zakładano, wysokości. Wpływy z podatku przemysłowego znacznie się zmniejszyły z powodu zaczynającego się kryzysu. Brakowało też pracowników budowlanych, gdyż w roku 1929 byli oni zatrudnieni przy pracach dla PeWuKi. Wzrosły też żądania płacowe. Przewłaszczenie gruntu na rzecz Izby nastąpiło 30 lipca 1931 roku. Budowę zakończono 1 lipca 1932 roku. Natomiast poświęcenie nowego gmachu przez prymasa Polski nastąpiło 12 listopada 1932 roku, po czym odbyła się uroczysta inauguracja roku akademickiego 1932/1933 w auli WSH.

Poznaniowi przybył jeden z piękniejszych budynków reprezentacyjnych. Uczelnia otrzymała własny gmach odpowiadający w tym czasie potrzebom dydaktycznym i naukowym jej oraz organizacji akademickich. Izba Przemysłowo-Handlowa borykała się jednakże z trudnościami finansowymi. Były trudności ze spłatą zadłużeń. Zdarzało się często, że Stanisław Waschko podpisywał weksle i gwarantował spłatę zobowiązań własnym majątkiem.

Dopiero po długotrwałych pertraktacjach z ministrami wyznań religijnych i oświecenia publicznego, przemysłu i handlu, skarbu i Najwyższą Izbą Kontroli na polecenie ministra WRiOP oraz w porozumieniu z Kuratorium WSH Izba uchwałami z 20 sierpnia 1934 roku i 27 listopada 1935 roku podjęła decyzję o utworzeniu Fundacji WSH. Na rzecz tej Fundacji Izba przekazała na własność nowo wybudowany gmach wraz z ruchomościami, natomiast Fundacja przejęła na swoją hipotekę obciążenie wobec instytucji kredytowych, które udzieliły Izbie pożyczek na budowę. Nastąpiło to aktem notarialnym 2 września 1937 roku. Majątek Fundacji według stanu z 1 stycznia 1936 roku został zapisany w księdze wieczystej Poznania. Dopiero po ustanowieniu Fundacji, nad którą nadzór sprawowało MWRIOP (pierwszym reprezentantem Ministerstwa był prof. Stanisław Nowakowski), Izba Przemysłowo-Handlowa uwolniła się od ciężących na niej zobowiązań z tytułu kredytów zaciągniętych na budowę, a WSH uzyskała samodzielność. Skończyły się też kłopoty finansowe Docenta Waschki, na którego barkach spoczywały wszystkie sprawy związane z budową gmachu.

Mimo ogromnego nakładu pracy związanego z jego wielostronnym działaniem Stanisław Waschko zdołał łączyć te obowiązki także z działalnością nauczyciela akademickiego. W roku 1926 objął w Wyższej Szkole Handlowej wykłady z ustawodawstwa przemysłowo-handlowego, celnictwa wraz z reglamentacją obrotu towarowego z zagranicą. Wykłady te prowadził do wybuchu wojny. Gdy w kwietniu 1945 roku powrócił z Częstochowy do Poznania, podjął zajęcia w Akademii Handlowej. Objął nowo utworzoną (w czerwcu 1945 roku) Katedrę Handlu Zagranicznego w charakterze zastępcy profesora. Wykładał administracyjne ustawodawstwo przemysłowo-handlowe i celnictwo, współczesne ustawodawstwo gospodarcze oraz handel zagraniczny. Prowadził seminarium z handlu zagranicznego. Ponadto na nowo uruchamianych studiach i kursach specjalnie organizowanych przez AH wykładał politykę handlu za-

granicznego najważniejszych krajów świata, technikę handlu zagranicznego i prawo przemysłowe.

Przez cały czas swojej działalności dydaktycznej na poznańskiej Uczelni Stanisław Waschko brał czynny udział w pracach organizacyjnych. W okresie międzywojennym zasiadał w Radzie Profesorów WSH. Był członkiem honorowym Bratniej Pomocy Studentów i Studentek. Aktywnie wspomagał realizację statutowych zadań Bratniej Pomocy, polegających na niesieniu pomocy moralnej i materialnej młodzieży. Włączył się też do starań o uzyskanie dla Uczelni pełnych praw akademickich. Prawa te Uczelnia otrzymała w roku 1938 i przyjęła nazwę Akademii Handlowej. Od roku 1945 Stanisław Waschko znów zasiadał w Radzie Profesorów. Uczestnicząc w niej, wspomagał jej różnokierunkową działalność, między innymi starania o uzyskanie przez Uczelnię prawa doktoryzowania i prawa habilitowania, odbudowę zniszczonego gmachu Uczelni oraz o prawidłowe zorganizowanie studiów w powojennych warunkach.

W związku z upaństwowieniem Akademii Handlowej 1 września 1950 roku i przekształceniu jej w wielowydziałową Wyższą Szkołę Ekonomiczną zlikwidowano Katedrę Handlu Zagranicznego. Na żądanie ministra szkolnictwa wyższego Stanisław Waschko został usunięty z Uczelni. Pewne zadośćuczynienie uzyskał w roku 1956. Z okazji 30-lecia Uczelni Senat na specjalnym posiedzeniu 27 września 1956 roku podjął jednogłówną uchwałę, którą przesłał pismem Stanisławowi Waschce 30 września 1956 roku. W uchwale tej Senat przekazał mu „jako głównemu inicjatorowi i współorganizatorowi Uczelni, członkowi Kuratorium oraz długoletniemu wykładowcy i kierownikowi Katedry Handlu Zagranicznego wyrazy głębokiego szacunku i uznania”.

W okresie swojej długoletniej pracy w Poznaniu Docent Waschko łączył stanowisko dyrektora Izby Przemysłowo-Handlowej z wykonywaniem różnych ważnych funkcji w życiu gospodarczym. Wykazywał niespożytą energię i duże zdolności organizacyjne w wielu dziedzinach. Szczególnie zasłużył się przy organizowaniu prezentacji dorobku wielkopolskiego przemysłu i handlu na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu (PeWuKa), która odbyła się w roku 1929. W latach 1927–1930 brał czynny udział w pracach organizacyjnych PeWuKi, będąc członkiem pięcioosobowego Zarządu, a później jej likwidatorem. Był także członkiem Zarządu Międzynarodowej Wystawy Komunikacji i Turystyki w Poznaniu w roku 1930. Współpracował przy organizacji Międzynarodowych Targów Poznańskich jako członek zarządu do roku 1939, a w roku 1945 jako inicjator ich reaktywowania. Od roku 1934 był członkiem Zarządu Komitetu Wystaw Krajowych i Zagranicznych przy Państwowym Instytucie Eksportowym. Zorganizował dwie wystawy polskie w Mediolanie oraz uczestniczył w międzynarodowych kongresach izb przemysłowo-handlowych. Był stałym reprezentantem Polski w Międzynarodowej Izbie Handlowej. Uczestniczył w pracach Rady Handlu Zagranicznego przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu jako członek jej trzech komitetów (Przywozowego – w 1939 roku jego prezes, Celnego, Popierania Stosunków Gospodarczych z ZSRR). Był delegatem Ministerstwa Przemysłu i Handlu ds. rokowań hand-

lowych z Wolnym Miastem Gdańsk, Bułgarią, Czechosłowacją, Hiszpanią i Jugosławią. Zorganizował także międzynarodową konferencję izb przemysłowo-handlowych w 1929 roku i uczestniczył jako referent w dwu ogólnopolskich konferencjach handlu zagranicznego (1937 i 1939).

Znalazł również czas na uczestnictwo w stowarzyszeniach kulturalnych. Sprawował funkcję przewodniczącego w poznańskim oddziale Towarzystwa Polsko-Czechosłowackiego oraz Association Polonais-Français.

Po drugiej wojnie, w latach 1945–1950 inicjował utworzenie wielu organizacji. Powołał, między innymi, Gospodarczą Komisję Porozumiewawczą Władz Państwowych i Samorządowych w Poznaniu oraz Radę Gospodarczą Ziemi Lubuskiej. Był członkiem Polskiej Izby Handlu Zagranicznego w Warszawie oraz delegatem Ministerstwa Przemysłu i Handlu ds. rokowań handlowych z zagranicą.

Wielkie były zasługi Stanisława Waschki w zakresie wiązania działalności Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego Oddział w Poznaniu z praktyką gospodarczą. W latach 1946–1953 zasiadał w Komisji Rewizyjnej PTE. Brał czynny udział w działalności odczytowej tej instytucji. W roku 1955 został powołany na pierwszego dyrektora Poznańskiej Dyrekcji Kursów Ekonomicznych PTE, której działalność obejmowała trzy dawne (duże) województwa: poznańskie, bydgoskie i zielonogórskie. Piastował to stanowisko do lutego 1962 roku. Dyrekcja przyjęła od 1958 roku nazwę Dyrekcji Szkolenia Ekonomicznego. Stanisław Waschko zasiadał z urzędu w Radzie Naukowej (programowej) przy wspomnianej Dyrekcji. Jej celem było zabezpieczenie nadzoru nad kierunkami i poziomem szkolenia oraz koordynowanie tej działalności od strony naukowo-dydaktycznej. Za całokształt swej aktywnej pracy w poznańskim oddziale PTE został w roku 1961 wyróżniony przez Zarząd Główny PTE Złotą Odznaką Honorową PTE.

Stanisław Waschko był doskonałym organizatorem kształcenia ekonomicznego. Dzięki jego rzutkości i staraniom wzrosła znacznie liczba kursów i ich uczestników. Obok kursów przedmiotowych, specjalistycznych zainicjował też nową formę szkolenia, a mianowicie Wyższe Studium Ekonomiczne, którego celem było udostępnienie osobom zainteresowanym wiedzy ekonomicznej w ogólnym zarysie. Dzięki jego energii poznańska Dyrekcja Szkolenia Ekonomicznego PTE zdobyła jedną z czołowych pozycji spośród wszystkich regionalnych dyrekcji w kraju.

Na skutek różnych okoliczności w roku 1958 przeniósł się na Wybrzeże. W roku akademickim 1958/1959 podjął pracę w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Sopocie i pracował na tej Uczelni do chwili przejścia na emeryturę w roku 1965. Kierował tam Katedrą Handlu Zagranicznego. Wykładał handel zagraniczny i prowadził seminarium magisterskie z tego zakresu na kierunku ekonomiki transportu. Należał do Senackiej Komisji Budżetowej ds. Usprawnienia Administracji. Po przejściu na emeryturę kontynuował wykłady na Uniwersytecie Gdańskim aż do roku 1977.

Z pracą nauczyciela akademickiego wiązały się jego publikacje. Ze skryptów i podręczników do wykładanych przez niego dyscyplin naukowych korzystało wiele tysięcy studentów. Napisał około 100 artykułów w czasopismach naukowych, zwłaszcza z zakresu gospodarki i polityki ekonomicznej, prawa gospodarczego i historii gospodarczej. Był autorem trzech monografii. Najważniejszą z nich jest praca zatytułowana *Systemy celne* (PWN, Warszawa 1971). Był też współredaktorem tomu 1, a redaktorem tomów 2 i 3 *Podręcznej encyklopedii handlowej*, wydanej przez Izbę Przemysłowo-Handlową w Poznaniu w latach 1929–1931. Do roku 1939 był członkiem Komitetu Redakcyjnego „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego”. Od roku 1950 redagował „Poradnik Przedsiębiorcy”.

Całe jego życie było więc wypełnione bogatą, wielokierunkową i owocną pracą. Z tego tytułu otrzymał wiele polskich i zagranicznych odznaczeń, a mianowicie: Krzyż Komandorski Orderu Polonia Restituta, Krzyż Oficerski i Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty i Srebrny Krzyż Zasługi, czechosłowacki Krzyż Komandorski Lwa Białego, łotewski Krzyż Komandorski Orderu 3 Gwiazd, francuski Krzyż Oficerski Złotych Palm Akademickich i także francuski Dyplom Legii Honorowej. Wręczono mu także Medal Honorowy za Zasługi dla Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.

Pozostał w pamięci tych, którzy go znali, jako człowiek czynu, wielce zasłużony Wielkopolanin z wyboru, w pełni oddany prac organicznej.

Hanna Maciejewska